10. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : [монографія] / В.В. Тіщенко. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.
11. Басай В.Д. Основні напрямки та методика сучасних одорологічних досліджень / В.Д. Басай // Актуальні проблеми сучасної криміналістики : матер. міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. – Сімферополь : Доля, 2002. – Ч. 2. – 196 с.
12. Соловйова А.М. Примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань : [монографія] / А.М. Соловйова. – К. : КНТ, 2007. – 174 с.
13. Психология. А–Я : [справочник] / пер. с англ. К. Ткаченко. – М. : Фаир-Пресс, 2000. – 448 с.
14. Шепитько В.Ю. Криминалистика : [курс лекций] / В.Ю. Шепитько. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Х. : ООО «Одиссей», 2005. – 368 с.
15. Брайнин Я.М. Основание уголовной ответственности и важнейшие вопросы учения о составе преступления в советском уголовном праве : автореф. дис. ... докт. юрид. наук / Я.М. Брайнин. – Х., 1963. – 32 с.
16. Лунеев В.В. Системный подход к изучению мотивации преступного поведения / В.В. Лунеев // Вопросы борьбы с преступностью. – М. : Юридическая литература, 1980. – Вып. 33. – 42 с.
17. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г. Асеев. – М. : Мысль, 1976. – 158 с. ; Хеккхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хеккхаузен. – М., 1986. – Т. 1. – С. 114.
18. Кузнецов Н.Ф. Мотивация преступлений и тенденций ее изменения / Н.Ф. Кузнецов // Вопросы советской криминалистики. – М., 1976. – Ч. 2. – С. 3–18.

УДК 343.1

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ УГОД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

THE PROTECTION OF PARTICIPANTS' INTERESTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS AGREEMENTS: THEORY AND PRACTICE

Тітко І.А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті викладено авторське бачення окремих питань реалізації інституту угод у кримінальному процесуальному праві України. Висловлено авторську позицію щодо наявних на сьогодні проблем. Запропоновано можливі шляхи їх вирішення.
Ключові слова: приватний інтерес, приватні начала, угода, угоди в кримінальному провадженні, захист інтересів.

В статье изложено авторское видение отдельных вопросов реализации института сделок в уголовном процессуальном праве Украины. Высказана авторская позиция относительно существующих на сегодня проблем. Предложены возможные пути их разрешения.
Ключевые слова: частный интерес, частные начала, сделка, сделки в уголовном производстве, защита интересов.

The article described the author's vision of the individual issues of the Institute of agreements in criminal procedural law of Ukraine. Expressed the author's position on the existing problems of today. Suggests possible ways to resolve them.
Key words: private interest, private elements, agreement, agreements in a criminal proceeding, protection of the interests.

Значним кроком на шляху забезпечення реалізації приватного інтересу в галузях права, які прийнято вважати публічними, є поява в кримінальному процесі України інституту угод. Законодавче закріплення зазначеного правового явища стало черговим етапом поступового зміщення акцентів у правовому регулюванні кримінально-процесуальних правовідносин у бік диспозитивності.

Зважаючи на нетиповість цього правового інституту для національного законодавства, процес його наукового осмислення розпочався ще на стадії законопроектної роботи над текстом Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПКУ) 2012 р. [1; 2] та не втратив динамічності після прийняття останнього [3; 4; 5].

При цьому не можна залишити поза увагою той факт, що вже на момент прийняття КПКУ 2012 р. ступінь наукової розробленості інституту угод у кримінальному судочинстві був доволі високим. Зокрема, положення як доктринального, так і практично-прикладного характеру знайшли відображення в роботах науковців тих держав, де інститут угод у кримінальному судочинстві (або його аналоги) був і залишається правовою реальністю. Окрім того, нетиповість розглядуваного юридичного явища викликала значний інтерес для наукової роботи в межах порівняльного правознавства. Відтак дослідження інституту угод у кримінальному судочинстві (та споріднених із ними правових процедур) представлене доволі широкою бібліографією, огляд якої зобов'язує

згадати роботи таких науковців, як Л.В. Головко, Ю.М. Грошевий, К.Ф. Гуценко, В.В. Дорошков, В.О. Лазарєва, О.М. Лемешко, Л.М. Лобойко, В.Г. Лукашевич, В.Т. Маляренко, В.Т. Нор, М.А. Пешков, Є.В. Повзик, П.В. Пушкар, М.І. Хавронюк та інші. Окрім того, інститут угод у кримінальному процесі (насамперед інститут угоди про визнання винуватості) не міг не стати предметом наукового вивчення в державах англосаксонської системи права, а тому висвітлювався в роботах зарубіжних учених У. Бернама, Д. Болдуїна, А. Гольдштейна, Р. Давіда, Е. Доуба, Е.Ф. Джинджера, Л. Ллойда, М. Макконвілла, Д. Роулза, С. Теймана, Л.Л. Уайнреба, Г. Фішера, Л. Фрідмена та інших.

Наявність настільки потужної наукової бази в цьому питанні, на наш погляд, значно полегшує роботу вітчизняних дослідників, перед якими на сьогодні постало завдання щодо наукового осмислення нововведеного інституту угод у кримінальному процесуальному праві України та вироблення рекомендацій з удосконалення його нормативної регламентації й практичного застосування, оскільки слугує своєрідним науковим фундаментом.

Відтак із метою продовження розпочатого в кримінально-процесуальній науці обговорення цієї тематики зупинимося на питаннях нормативної регламентації та практики застосування інституту угод у кримінальному судочинстві України.

Поінформованість підозрюваного (обвинуваченого) про право на укладення угоди. Реалізація будь-якого права можлива лише за умови наявності в суб'єкта інформації про існування юридично забезпеченої можливості діяти тим або іншим чином. При цьому ст. 42 КПКУ, яка встановлює загальний (тобто не залежний від особливостей кримінального провадження) перелік процесуальних прав підозрюваного (обвинуваченого), такого права, як укладення (ініціювання) угоди про примирення або про визнання винуватості, не містить. Для порівняння вкажемо, що ст. 56 КПКУ під час визначення процесуального статусу потерпілого серед переліку його прав абсолютно чітко вказує на право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим та укласти угоду про примирення на будь-якій стадії кримінального провадження (ч. 4 ст. 56).

Вказане, на наш погляд, слід розглядати як істотний недолік не лише з позиції конструювання тексту кримінального процесуального закону, а й із погляду дієвості практичного застосування КПКУ в частині забезпечення приватних інтересів учасників кримінального провадження.

Відсутність одного з прав підозрюваного (обвинуваченого) в загальному переліку прав є неповнотою законодавчої регламентації правового статусу вказаного суб'єкта. Окрім цього, відмітимо, що в деяких випадках, надаючи перелік процесуальних прав, нормотворець використовує бланкетний спосіб формування правового припису, застосовуючи фразу «та інші права, передбачені КПКУ (законодавством)» (наприклад, п. 14 ч. 1 ст. 56, п. 8 ч. 3 ст. 69 КПКУ), чим забезпечує відкритість відповідного переліку прав. У випадку ж із переліком прав підозрюваного (обвинуваченого) фраз, які вказували б на невичерпність переліченого, законодавець не вжив, чим формально підкреслив повноту переліку прав підозрюваного (обвинуваченого), наведених у ст. 42 КПКУ, що фактично не відповідає дійсності.

Продовжуючи міркування, слід згадати, що однією з новацій КПКУ є введення процедури інформування учасників процесу про їх права шляхом вручення відповідних пам'яток. Зокрема, згідно з ч. 8 ст. 42 КПКУ підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права й обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення. Відмітимо, що офіційно затвердженого тексту відповідних пам'яток на сьогодні не існує, а розроблені практикою варіанти дещо різняться, хоча в цілому методика їх складення зводиться до копіювання відповідних положень КПКУ, які містять перелік прав тих або інших суб'єктів. Заради справедливості відмітимо, що розробники пам'ятки, яка на практиці вручається підозрюваному, не пішли шляхом найменшого опору, а спробували вмістити максимально повний перелік прав, скопіювавши в пам'ятку не лише положення ст. 42 КПКУ, а й інші положення КПКУ та інших законів України. Тим не менш така пам'ятка містить лише інформацію про право на укладення угоди про примирення (з посиланням на ст. 56 КПКУ), проте нічого не згадує про право підозрюваного укласти угоду про визнання винуватості. Пам'ятка, яка вручається в суді обвинуваченому, доволі часто має більш спрощений вигляд і не містить згадки про можливість укладення жодного виду угод. На наш погляд, причина подібної ситуації криється насамперед у недоліках законодавчого формулювання переліку прав підозрюваного (обвинуваченого). Тому вбачається доцільним підтримати позицію науковців, які пропонують доповнити ч. 3 ст. 42 КПКУ вказівкою на право укласти угоду про визнання винуватості або угоду про примирення [6, с. 132].

Поінформованість особи про доказову базу під час прийняття рішення про укладення угоди. Одним із прав підозрюваного є право ознайомитися з матеріалами досудового розслідування перед переданням обвинувального акта до суду. Вказане право встановлене п. 14 ч. 3 ст. 42 КПКУ та забезпечене кореспондуючою зобов'язальною нормою ч. 1 ст. 290 КПКУ.

Водночас процедура регламентації кримінального провадження на підставі угод віднесена законом до переліку окремих проваджень. При цьому, відповідно до ч. 1 ст. 474 КПКУ, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт із підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Тобто кримінальний процесуальний закон ні прямо, ні шляхом відсилки до відповідних норм не вказує на процедуру відкриття матеріалів кримінального провадження в разі направлення до суду обвинувального акта з угодою. Тому знову виникає запитання щодо юридичної оцінки подібного законодавчого підходу: кваліфікації його як прогалини або як свідомого кроку.

На наш погляд, вказане нормотворче рішення не є випадковістю, оскільки певною мірою відповідає як природі застосування угод у кримінальному провадженні, так і меті, на досягнення якої спрямовано цей інститут.

По-перше, природа укладення угоди в кримінальному процесі якщо не передбачає апріорі, то принаймні в ідеалі цілком допускає (з позиції презумпції добропорядності особи), що підозрюваний може прийняти рішення про необхідність визнання своєї вини та, відповідно, укладення угоди не лише під тягарем беззаперечних доказів, а й усвідомивши протиправність власних дій і потребу в знятті провини через відбуття покарання. Тому, слідуючи такій логіці, зокрема, зважаючи на добровільність визнання винуватості у вчиненому діянні, можна стверджувати, що рівень зацікавленості особи в ознайомленні із зібраною щодо неї доказовою базою значно знижується.

По-друге, крім гуманізації кримінального судочинства через впровадження альтернативних форм кримінального переслідування, інститут угод спрямований на досягнення ще однієї, не менш важливої, мети – максимально розвантажити органи слідства й суду та підвищити оперативність кримінального провадження. Відтак нормативна конструкція вказаного кримінального процесуального інституту має передбачати відмову від усіх «зайвих» процесуальних дій.

Вищенаведені аргументи значною мірою пояснюють відсутність у законі норми, яка зобов'язувала би прокурора провести процедуру відкриття матеріалів для ознайомлення перед переданням обвинувального акта з угодою до суду.

Водночас, продовжуючи міркування у формі «дискусії з умовним опонентом», не можна обійти увагою низку фактів, які якщо й не спростовують, то значною мірою «підмивають» як вищенаведений висновок, так і аргументацію, на якій він базується.

Перш за все відмітимо, що в усіх вивчених нами кримінальних провадженнях, слідство в яких закінчувалося укладенням угоди, реєстр матеріалів кримінального провадження містив вказівку на проведення такої процесуальної дії, як відкриття матеріалів розслідування підозрюваному, а у випадку укладення угоди про примирення – підозрюваному та потерпілому. Тобто незважаючи на «мовчання» закону щодо цього питання, практика йде шляхом закінчення провадження на підставі угоди за загальною процедурою: перед переданням обвинувального акта та угоди до суду особи ознайомлюються з матеріалами досудового розслідування.

Аналіз зазначеного підходу, на наш погляд, дає можливість побачити в ньому не лише прагнення процесуальних керівників «перестрахуватися» від можливих звинувачень у порушеннях прав учасників провадження й пов'язаних із цим негативних процесуальних наслідків, а й більш глибинні мотиви. Зокрема, прокурор зацікавлений у непохитності позиції підозрюваного з приводу його відмови від судового розгляду та інших прав, встановлених п. 1 ч. 4 ст. 474 КПКУ, в обмін на передбачене угодою менш суворе покарання, порівняно з тим, яке загрожує особі за умови розгляду провадження за загальною процедурою. Істотною гарантією того, що обвинувачений у суді не відмовиться від підписаної ним угоди, є переконаність останнього в тому, що прокурор володіє достатньою для доведення його вини доказовою базою. Забезпечення ж такої поінформованості надає саме процедура ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Вищевикладені міркування фактично були розглядом питання з позиції вузьковідомчих інтересів органів прокуратури. При цьому для всебічності сприйняття доцільно поглянути на підняту проблематику також з інших ракурсів, зокрема крізь призму захисту прав людини в кримінальному провадженні. Доволі ілюстративною в цьому аспекті є практика застосування угоди про визнання винуватості в США. Зокрема, як зазначають дослідники, у процесі проведення переговорів прокурор, відповідно до рішень вищих касаційних судів США, може замовчувати від захисту той факт, що в нього недостатньо допустимих доказів або відсутні необхідні свідки (тобто без визнання вини обвинуваченим прокурор буде вимушений закрити справу). Такого роду «омана» можлива тому, що в США обвинувачений не має права повністю ознайомитися з матеріалами своєї справи [7, с. 37].

Врахування вищенаведеного тактичного ходу дає можливість допустити, що відсутність у кримінальному процесуальному законі України прямої зобов'язуючої норми щодо ознайомлення підозрюваного з матеріалами слідства перед направленням до суду обвинувального акта з угодою може також використовуватися в якості важеля психологічного тиску на підозрюваного з метою схилити останнього до визнання вини й підписання угоди в умовах недостатності доказової інформації. Подібний крок вбачається ще більш імовірним у світлі того, що під час укладення угоди на стадії розслідування її затвердження відбувається в підготовчому провадженні, а відтак суддя також позбавлений можливостей ознайомитися з наявними в прокуратури доказами[1].

З огляду на викладене абсолютно логічним і таким, що заслуговує на підтримку, видається роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ), відповідно до якого в ситуації, якщо досягнуто угоди (незалежно від її виду) під час досудового розслідування, *після виконання процесуальних дій, передбачених ст. 290 КПКУ,* складений слідчим і затверджений прокурором обвинувальний акт разом із підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Однак зважаючи на рекомендаційний характер інформаційних листів ВССУ, вба-

[1]Така ситуація також викликає низку критичних роздумів і буде розглянута окремо.

чається за доцільне закріпити аналогічне положення на рівні закону.

Доказове значення тверджень, що були зроблені під час укладення угоди. Однією з істотних умов укладення угод у кримінальному провадженні є визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини. Безумовно, такий крок із боку особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, є доволі ризиковим із позиції тактики побудови подальшого захисту за умови, що угоду не буде укладено. Вбачається, що, керуючись саме такою логікою, законодавець у ч. 6 ст. 469 КПКУ передбачив, що в разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання та твердження, зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. Будучи безумовно корисним із позиції реалізації засади забезпечення права особи на захист, це положення, на наш погляд, необхідно розповсюдити не лише на ситуацію недосягнення згоди щодо укладення угоди, а й на більш широке коло випадків.

Справа в тому, що в ході переговорів щодо можливості укласти угоду, висловлювання, зроблені з метою її досягнення, як правило, ніде не фіксуються[2], оскільки подібні переговори носять характер звичайної розмови. При цьому трапляються випадки, коли факт визнання особою своєї вини як обов'язкова умова угоди зафіксований, проте передбачені угодою правовідносини не знайшли своєї реалізації або були реалізовані не повною мірою. Зокрема, ідеться про такі ситуації:

а) коли сторонами досягнуто угоди, її текст підписано, складено обвинувальний акт (тобто всі умови угоди, включаючи й визнання особою своєї вини, зафіксовані письмово), проте суд відмовляє в її затвердженні;

б) коли суд затверджує угоду (при цьому визнання особою своєї вини фіксується засобами аудіозапису судового засідання, а також відображується у вироку), проте потім за заявою потерпілого або прокурора скасовує вирок, постановлений на підставі угоди, у зв'язку з невиконанням засудженим умов угоди та повертає провадження для завершення в загальному порядку.

У наведених випадках, на наш погляд, особа, яка визнала свою вину, є більш вразливою, ніж особа, яка висловила певні твердження щодо власної винуватості в ході переговорів, спрямованих на досягнення угоди. Водночас законодавче положення ч. 6 ст. 469 КПКУ за буквального його розуміння на вказані життєві ситуації не розповсюджується. Вбачається, що такий підхід не є усвідомленим кроком законодавця, а швидше відноситься до прикладів такого негативного правового явища, як нормативна прогалина.

Відмітимо, що на цю проблему вже звертали увагу окремі дослідники, більше того, вони висловлювали пропозиції щодо можливих шляхів її вирішення. Зокрема, В.І. Бояров як вихід із ситуації пропонував зазначені моменти в обов'язковому порядку обговорювати в тексті угоди про визнання винуватості, що, на думку науковця, стане своєрідною гарантією забезпечення інтересів підозрюваного (обвинуваченого), який погодився на співпрацю [8, с. 153]. Цілком розділяючи загальну позицію автора щодо необхідності більш істотного гарантування інтересів правопорушника, який погодився на компроміс, усе ж вважаємо за можливе поставити під сумнів раціональність запропонованого напряму її реалізації.

По-перше, однією з принципових відмінностей угод у кримінальному процесі, порівняно із цивільно-правовими договорами, є більш високий ступінь нормативної регламентації їх змісту, без можливостей розширення або звуження умов, які має містити така угода. Зокрема, ст. ст. 371, 372 КПКУ надають вичерпний перелік положень, які мають бути зазначені в угоді, і не передбачають можливості сторін встановлювати договірні правовідносини з приводу інших питань. У подальшому ж, вирішуючи питання про можливість затвердження такої угоди, суд, відповідно до п. 1 ч. 7 ст. 474 КПКУ, зобов'язаний перевірити відповідність її змісту до вимог закону.

По-друге, встановлення дозволів і заборон щодо можливості використання певної інформації для доведення обставин кримінального провадження є сферою регламентації доказового права. Встановлення правил доказування, питань допустимості доказів є прерогативою законодавця, а можливість застосування в цьому питанні договірних правовідносин має бути чітко визначено на рівні закону[3].

Тому, на наш погляд, шлях заповнення прогалин кримінального процесуального законодавства домовленостями учасників провадження є не прийнятним. Більш доцільним вбачається піти консервативним шляхом, пам'ятаючи, що боротьба з подібними законотворчими недоліками зводиться, як правило, до двох способів: подолання прогалини шляхом застосування аналогії права (закону) або усунення прогалини шляхом внесення законодавчих змін.

Вважаємо, що для виправлення окресленої ситуації з однаковим успіхом доречно застосовувати будь-який зі способів. Зокрема, якщо йти шляхом подолання прогалин, то цілком допустимим є застосування аналогії закону з наданням відповідного роз'яснення в постанові Пленуму (або інформаційному листі) ВССУ, відповідно до якого в разі недосягнення згоди щодо укладення угоди, відмови судом у затвердженні такої угоди або подальшого скасування вироку, яким затверджена угода, факт її ініціювання та твердження, що були зроблені з ме-

[2]Гіпотетично можна допустити, що переговори будуть здійснюватися в режимі переписки або одна зі сторін фіксуватиме розмову за допомогою аудіозапису тощо. Проте під час ознайомлення з практикою укладення угод схожих випадків нами встановлено не було.

[3]Прикладом чого може служити п. 1 ч. 2 ст. 88 КПКУ, відповідно до якого сторони мають право домовитися щодо надання доказового значення відомостям, які стосуються особи підозрюваного (обвинуваченого), незважаючи на те, що за загальним правилом зазначена інформація вважається недопустимим доказом.

тою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання особою своєї винуватості. Для усунення вказаної прогалини аналогічне правило має бути закріплене на рівні КПКУ.

Затвердження угоди на стадії підготовчого провадження. Кримінальний процесуальний закон України, встановивши імперативне правило щодо затвердження угоди вироком суду, передбачив дещо різні варіанти вирішення питання щодо стадії, на якій таке затвердження відбуватиметься.

Зокрема, відповідно до положень КПКУ та роз'яснень ВССУ, у випадку, коли угоду укладено на стадії досудового розслідування, розгляд угоди судом і прийняття відповідного рішення відбувається на стадії підготовчого провадження (як доводить узагальнення практики, саме на підготовчому провадженні відбувається затвердження близько 90% угод, за умови їх укладення під час досудового розслідування [6, с. 219, 225]).

При цьому законодавцем абсолютно чітко встановлено, що факт укладення угоди під час досудового розслідування зобов'язує прокурора передати до суду обвинувальний акт із підписаною сторонами угодою, тобто інші матеріли досудового розслідування до суду не передаються. Подібний підхід цілком узгоджується з положенням, що міститься в ч. 4 ст. 291 КПКУ, відповідно до якого надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється. Відтак, вирішуючи питання щодо угоди на стадії підготовчого провадження, суд офіційно має можливість ознайомитися лише з текстом угоди, обвинувального акта та додатків до нього (інші ж матеріли на цій стадії провадження суду не доступні).

З іншого боку, закон зобов'язує суд відмовити в затвердженні угоди у випадку, якщо відсутні фактичні підстави для визнання винуватості особи (п. 6 ч. 7 ст. 474 КПКУ). Відтак постає цілком логічне питання про те, як суд на стадії підготовчого провадження може перевірити наявність підстав для визнання винуватості особи, не маючи можливості ознайомитися з матеріалами, зібраними під час досудового розслідування. Відповідь на нього є конкретною: встановити цю інформацію можливо лише за допомогою опитування самого обвинуваченого. Тобто діяльність із перевірки фактичних підстав для визнання винуватості особи зводиться до того, що суддя ставить обвинуваченому питання щодо визнання ним своєї вини, а також вислуховує його версію щодо події кримінального правопорушення, звіряючи, наскільки вона співпадає з фабулою, викладеною в обвинувальному акті. У випадку співпадіння констатується, що фактичні підстави для визнання винуватості особи наявні. Відтак маємо ситуацію, коли судді, діючи чітко відповідно до закону, змушені покладати в основу обвинувачення лише власне визнання вини особою.

Подібна законодавча конструкція, будучи, на наш погляд, недосконалою, змушує суддів на практиці дещо відступати від процедури, передбаченої КПКУ, та ознайомлюватися з матеріалами, зібраними органами досудового розслідування, перш ніж прийняти рішення про затвердження угоди. Як доводить узагальнення практики, у 13% випадків судді витребовують матеріали проваджень, за результатами яких до суду направлено обвинувальний акт з угодою [6, с. 225]. Про це можуть свідчити відповідні формулювання, які зустрічаються в окремих судових рішеннях. Наприклад: «Розглянувши у відкритому *підготовчому судовому засіданні* в залі суду кримінальне провадження №_ щодо ОСОБА_1 <…> заслухавши думку учасників*, вивчивши матеріали кримінального провадження, надані прокурором,* суд вважає, що у затвердженні угоди слід відмовити з підстав, передбачених у *п. 6 ч. 7 ст. 474 КПКУ*. Так, з досліджених матеріалів кримінального провадження вбачається, що відсутні будь-які фактичні підстави для визнання винуватості, оскільки у матеріалах кримінального провадження немає жодного доказу про вартість викраденого майна. Слідчий не намагався з'ясувати навіть орієнтовну вартість викраденого, не встановив місце придбання викрадених речей, їх вартість з урахуванням зносу, не долучив жодної довідки про вартість подібного товару, не встановив особу, яка продавала потерпілому речі, не допитав її, хоча в судовому засіданні потерпілий вказував на місце придбання речей на місцевому ринку. Доводи обвинувачення, що вартість викраденого становить 400 грн, є надуманими і нічим об'єктивно не підтверджуються. Отже, прокурор пропонує суду затвердити угоду та ухвалити обвинувальний вирок, не маючи вагомих доказів кримінального правопорушення, оскільки посилається лише на визнання вини обвинуваченим» [9].

Тому вбачається доцільним закріпити на рівні КПКУ норму, відповідно до якої до суду, якщо на стадії розслідування укладено угоду, передаються, крім угоди й обвинувального акта, також інші матеріали провадження (подібний погляд вже висловлювався науковцями [10, с. 125]). Відмітимо, що позиція щодо необхідності надання суду можливості впевнитися в підтвердженні винуватості особи матеріалами досудового розслідування висловлювалася ще на стадії наукової оцінки ідеї впровадження інституту угод до системи кримінального судочинства України [2, с. 1057].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Повзик Є.В. Загальні положення застосування угоди про визнання винуватості за проектом Кримінально-процесуального кодексу України / Є.В. Повзик // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2012. – № 1000. – С. 346–350.

2. Філін Д.В. «Угода про визнання вини» та можливості її застосування у кримінальному судочинстві України / Д.В. Філін // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1052–1058. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/20111/11fdvkcu.pdf.

3. Середа Г.П. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г.П. Середа // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 5–9.

4. Юхно О.О. Актуальні проблеми компромісу у досудовому розслідуванні при застосуванні нового кримінального кодексу України / О.О. Юхно // Закон и жизнь. – 2012. – № 8. – С. 17–22.
5. Вільгушинський М.Й. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції України: актуальні проблеми впровадження та застосування / М.Й. Вільгушинський, М.В. Сіроткіна // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 6. – С. 97–112.
6. Повзик Є.В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження) : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Є.В. Повзик. – Х., 2013. – 230 с.
7. Сейтман С.С. Сделки о признании вины или сокращенные формы судопроизводства: по какому пути пойдет Россия / С.С. Сейтман // Российская юстиция. – 1998. – № 10.
8. Бояров В.І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України / В.І. Бояров // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 4. – С. 150–154.
9. Ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 30 січня 2013 р. у справі № 676/359/13-к // ЄДРСР. – № 29076997.
10. Перепелиця С.І. Провадження у формі приватного обвинувачення: порівняльно-правове дослідження : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / С.І. Перепелиця. – Х., 2014. – 201 с.

УДК 341.45

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

INTERNATIONAL STANDARDS AND COLLABORATION IN CRIMINAL REALIZATION IN RELATION TO CONTRABAND GOODS OF CULTURAL VALUES

Томас Ж.Ю.,
юрист фірми «Адітум»

У статті досліджено ґенезу формування міжнародно-правових актів, які створили передумови для міжнародного співробітництва щодо захисту культурної спадщини. Підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом розкриває нові форми співробітництва у сфері запобігання контрабанді товарів, зокрема, культурних цінностей. Національне законодавство потребує вдосконалення щодо термінологічної визначеності, строків надання відповідей на запити про міжнародну допомогу тощо.

Ключові слова: культурні цінності, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, контрабанда.

В статье исследован генезис формирования международно-правовых актов, создавших предпосылки для международного сотрудничества в сфере защиты культурного наследия. Подписание Соглашения об ассоциации Украины с Европейским Союзом раскрывает дополнительные формы сотрудничества в сфере предотвращения контрабанды товаров, в частности, культурных ценностей. Национальное законодательство нуждается в совершенствовании относительно терминологической определенности, сроков предоставления ответов на запросы о международной помощи и так далее.

Ключевые слова: культурные ценности, международное сотрудничество в сфере уголовного производства, контрабанда.

In article it is investigated genesis of formation of the international legal acts which have created prerequisites for the international cooperation in the sphere of protection of a cultural heritage. Signing of the Ukraine – European Union Association Agreement opens additional forms of cooperation in the sphere of prevention of smuggling of goods and, in particular, smuggling of cultural values. The national legislation needs improvement of terminological definiteness, terms of granting replies to the requests about the international help, etc.

Key words: cultural values, international cooperation in the sphere of criminal proceedings, smuggling.

Постановка проблеми. Справедливими є вислови поетів щодо мистецтва. Зокрема, Д. Зантарія зауважив: «Якщо знищити культуру, то засобом спілкування між народами буде війна» [1, с. 685]. Л. Гумільов говорив: «Мистецтво змушує серця битися в унісон, допомагає об'єднувати людей [1, с. 686]. Усвідомлюючи значення культурного та історичного надбання для людства, світовою спільнотою були розроблені уніфіковані правила й принципи, спрямовані на збереження духовності націй. Скерованість спільних зусиль пояснювалася низкою військових конфліктів, загарбницьких і руйнівних війн, а також тим, що предмети культурної спадщини стають предметом злочинів (крадіжки, контрабанди, шахрайства тощо). Одним із напрямів діяльності транснаціональної злочинності є також розробка способів вчинення злочинів, пов'язаних із предметами мистецтва. Саме це зумовило потребу врегулювання міжнародного співробітництва правоохоронних органів у боротьбі із цим видом злочину. Практика свідчить, що у сфері нелегального обігу культурних цінностей діють спеціально підготовлені злочинні групи, які мають чіткий розподіл функцій у механізмі вчинення злочинів: замовлення – викрадення – транспорту-